Suomen velalliset ry
Pl 102
01201 Vantaa
toimisto@suomenvelalliset.fi

Suomen velalliset ry on valtakunnallinen velallisten vertaistukiyhdistys, joka toimii pääasiassa some-ympäristössä. Yhdistyksellä on n. 1000 jäsentä ja sen aktiiviseen rinnakkaistukiryhmään kuuluu yli 18.000 jäsentä.

- - -

Asia: HE 216/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulosottokaaren 4 luvun 48 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Pyydetty lausunto yllä olevasta asiasta.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi väliaikaisesti ulosottokaarta. Esityksen mukaan velallisen suojaosuutta korotettaisiin vuoden 2023 ajaksi.

Suomen velalliset ry kannattaa esitettyä indeksituella korotettua suojaosuuden nostoa takuueläkettä vastaavaksi.

Sen sijaan ehdotuksessa esitetty velallisen elatuksen varassa olevan puolison, oman lapsen ja puolison lapsen osalta laskettavan suojaosuuden määrän pysyttäminen samalla tasolla kuin vuonna 2022 eli 8,34 euroon päivässä, ei saa yhdistyksen kannatusta.

Indeksikorotuksen tuottama n. 0,6 euron lisäys elatuksen varassa olevan perheenjäsenen osalta ei ole riittävä. Tältä osalta yhdistys toivoo lainsäätäjiltä lisäharkintaa ja -tarkistusta, sillä kohonnut kustannustaso kertautuu merkittävästi koko perheen, erityisesti monilapsisen, kyseessä ollen.

- - -

Ulosottomaksujen kohdentaminen ensin pääomaan

Kuten hallituksen esityksestä ja tehdyistä taustaselvityksistä käy ilmi, suojaosuuden korottaminen ei suinkaan ole yksinkertainen asia, vaan se vaatii tuekseen muitakin oheistoimenpiteitä, joita yhdistys kantanaan selventää alla.

Nyt esitetyn väliaikaisen ulosottolain muutoksen haittapuolena nähdään velkojen lopullisen maksun siirtyminen sekä väliajasta velalliselle kertyvien kulujen sekä korkojen kasvaminen.

Suomen velalliset ry on aikaisemmissa kannanotoissaan ja lausunnossaan ilmaissut ulosottolain kokonaisuudistuksen tarpeesta. Kun sitä ei nyt kuitenkaan ole lähitulevaisuudessa tiedossa, näiden nyt vireillä olevien muutosten yhteydessä tulisi kiireellisesti sisällyttää lakiin (Ulosottokaari 15.6.2007/705) myös lain 6 luvun 4 §:n muutos

siten, että jatkossa ulosottoviranomaisen on kohdennettava kertyneet varat ensin kunkin saatavan pääomalle ja vasta sen jälkeen korolle ja lopuksi kuluille. Lisäksi tulee säätää, että kyseisille koroille ei kerry korkoa. Nykyjärjestelmässä ulosottoon kertyneitä varoja kohdennetaan ensin koroille, sen jälkeen saatavan pääomalle ja viimeisenä kuluille. Menettely on velallisen kannalta kohtuuton.

Varojen kertyminen ja niiden käyttö

Hallituksen taustaselvityksessä todetaan, että suuntaa antavana arviona käteisvarojen ulosmittauksen määrä voisi pienentyä vuonna 2023 ehdotetun lainmuutoksen seurauksena noin viisi miljoonaa euroa, minkä lisäksi suojaosuuden korotus vaikuttaisi merkittävästi palkkatulojen ulosmittauksesta kertyvään perimistulokseen. Vaikutuksen arvioidaan olevan laskennallisesti yhteensä noin 70,5 miljoonaa euroa vuodessa. Rahavarojen ulosmittauksesta kertyvän perimistuloksen arvioidaan väliaikaisen lain seurauksena pienenevän karkeasti arvioiden noin viisi miljoonaa euroa. Arvio ehdotetun väliaikaisen lain yhteenlasketuista vaikutuksista perimistulokseen on siten noin 76 miljoonaa euroa vuoden 2023 aikana.

Velat kasvavat korkoa myös ulosotossa ja niille kertyy viivästyskorkoa, tässä tapauksessa ylimääräistä imagiaarista, velkojan tuotto-odotuksiin perustuvaa rahaa. Lisäksi jokaisen velan maksusuorituksen päälle lisätään taulukkomaksu ja mahdollisesti muita kuluja. Kun lasketaan nykyisen korkotason mukaisesti 12 kk Euribor 3% + 7% korko koko tuosta siirtyvästä summasta voidaan todeta, että velallisille koituu siirtyvinä korkoina 7,6 miljoonan euron korkokulut, kun ei lasketa korkoa korolle -vaikutusta. Koron kasvaminen myös korolle on sinänsä kohtuutonta, ottaen huomioon, että perinnän kohteena on usein yhteiskunnan kaikkein vähäväkisin kansanosa, jonka tuloissa ei ole yleensä yhtään joustovaraa.

Niiden velallisten, joiden tuloista ulosmitattava määrä pienenisi, käyttöön jäisi kuukausittain nykyistä enemmän varoja selviämiseen kohonneista elinkustannuksista. Mutta on myös huomioitava, että suojaosuuden korottaminen pidentäisi kuitenkin ulosottovelkojen maksuaikaa ja maksuajan pidentyminen useimmiten tarkoittaisi myös korkokustannusten kasvamista, tämän päivän koroilla n. 10%. Suojaosuuden nostaminen ehdotetulla tavalla aiheuttaisi siis epäsuorasti laskelman mukaisen, valtion tukeman 7,6 miljoonan euron ansiottoman tulonsiirron velkojille velallisten vuoden aikana kertyneistä koroista.

Tästä syystä Suomen velalliset ry ehdottaa tässä yhteydessä asian

Käsittelyyn liitettäväksi lakimuutoksen koskien Ulosottokaaren 6 lukua 4 §

Yhdistyksen ehdottama 6 luku 4 § lakimuutos 4 luvun 48§:n muutoksen lisäksi vahvistaa ja edistää nyt esitettävän lakimuutoksen tavoitetta: se ehkäisisi köyhyyttä jo ennakolta ja ulottuisi myös tuleviin vuosiin sekä koskisi myös vireillä olevaa vapaakuukausiuudistusta. Yhdessä nämä muutokset kohtelisivat velallisia nykyistä oikeudenmukaisemmin ja siirtäisivät pienen osan velkatilanteen vastuusta velanantajille. Tämä on tarpeen jo yleisen oikeudenmukaisuuden takia, mutta myös epävakaan maailmantilanteen aiheuttamien talousvaikutuksien vuoksi.

Yhdistyksen ehdottama lakimuutos nyt käsiteltävän HE 216/2022 vp ohessa johtaisi toki tilanteeseen, jossa ulosottokaari poikkeaisi vuoden 1734 kauppakaaresta (9 luku, 5 §) tai velkakirjalaista ym. Normaalissa velkatilanteessa maksetaan ensin korkoja ja sitten vasta pääomaa, mutta ulosoton alkaessa tilanne kääntyisi toisinpäin. Kaikkia lakeja voidaan tarpeen tullen muuttaa ja niihin tehdä poikkeussäädöksiä.

Lakimuutoksen taustatietojen arvelun mukaan tilanne voisi olla kannustin velalliselle hankkiutua ulosottoon hänelle edullisemman maksupolitiikan vuoksi. Tällainen päätelmä on kuitenkin perusteeton, koska ulosotosta koituu velalliselle muita ”haittavaikutuksia”, kuten luottotietojen menetys, velallisella ei olisi mahdollisuutta omaan maksutahtiinsa, ylimääräisten kulujen kertyminen jne. Väitetyn ”maksumoraalin alenemiseen” tai ”kannustimiin” uudella perintäjärjestyksellä ei olisi vaikutusta – pikkuveloissa lakimuutoksesta ei olisi hyötyä.

Nykyisin voimassa olevaa lakia säädettäessä vuonna 2005 hallitus perusteli esitystään: “Velallisen kannalta edullisin vaihtoehto olisi pääoman asettaminen etusijalle kohdennuksessa. Tämä johtaisi kuitenkin siihen, että viivästyskorko menettäisi merkityksensä tuoreidenkin velkojen perinnässä.” Tuo perustelu tukee pelkästään velallisten velkojen ympärille kehitettyä perintä- ja ansaintajärjestelmää, kuten edellä on esitetty. Korkojen kerääminen ei voi olla ansaintakeino. Vaikka pääoma olisi etusijalla, korkoja ja kuluja syntyisi, mutta maltillisesti ja kohtuullisesti.

Hallituksen vuoden 2005 perustelu jatkuu: “Kohdentaminen ensin pääomalle johtaisi koko ajan muuttuvan pääoman mukaiseen koronlaskentaan, joka olisi hyvin hankala toteuttaa ja jonka oikeellisuutta olisi vaikea seurata.” Tämäkään perustelu ei pidä paikkaansa. Nytkin pääoma muuttuu koko ajan, koska velallinen pystyy yleensä kuukausittain jonkin verran lyhentämään velkojaan. Ulosottotietokannan muuttaminen vastaamaan pankkien lainanmaksutietokantaa ei ole ongelma, sillä ulosoton automaattiset korkolaskurit on helppo säätää laskemaan korot myös alenevan pääoman suuntaan.

Maksumoraalista

Velallisen maksumoraalia kohottaa tieto, että hänen velkansa vähenee sensijaan, että se esimerkiksi 10 vuoden maksamisen jälkeen olisi jopa korkeampi kuin velanottohetkellä, vaikka korkoina olisi jo maksettu enemmän kuin alkuperäinen velka. Tästä on yhdistyksen jäsenillä karvaita kokemuksia ja kertomuksia.

> Esimerkki: Nyt jo eläkeikäinen henkilö oli vuoteen 2020 mennessä maksanut vuonna 2000 ottamaansa 46.000 euron velkaa takaisin jo 76.000 euroa. Velkaa on silti jäljellä vielä 42.000 euroa. Maksuja ulosmitataan eläkkeestä kuukausittain 500 euroa. Jos yhdistyksen ehdottama lakimuutos olisi ollut alunperin voimassa, tämä eläkeläinen olisi jo maksanut velan koko pääoman pois, ja lisäksi 25.000 euroa (54 %) korkoja. Koska velkomustuomio on vuodelta 2007, velka vanhenee lopullisesti vuonna 2027, jos vanhus silloin on vielä hengissä.
>
> Toisessa esimerkissä kysymyksessä on 10.000 euron hautauskuluja varten otetut pikavipit. Niistä alkanut velkataakka on nykyjärjestelmässä kolmessa vuodessa kasvanut 80.000 euroon. Korkojen ja ulosoton eli valtion osuuden jälkeen ei ulosmitattava rahamäärä ole riittänyt itse velkapääoman lyhentämiseen. Niinpä velkasumma on kasvanut jatkuvasti lyhennyksistä huolimatta. Mikäli maksut olisivat tapahtuneet ensin pääomalle, velallinen olisi keskimääräisellä ansiotulolla maksanut velat korkoineen pois muutamassa vuodessa.

Jos tässä yhteydessä tehtäisiin myös lakimuutos koskien pääoman maksamisen ensisijaisuutta, moni ongelma saisi ratkaisunsa. Ylläolevien esimerkkien samoilla lähtöarvoilla velallinen pystyisi maksamaan koko velan pois alle 10 vuodessa. Sinä aikana hän maksaisi myös 26.000 euroa korkoja, joten velallisen kokonaismaksu ja siten velkojan saama kokonaissuoritus on ym 76.000 euroa. Tälläkin perusteella velkoja saisi takaisin koko pääoman ja lisäksi yli puolet pääomasta korkoina, mutta velka tulisi loppuun suoritetuksi.

Velan perinnän tarkoitus on saada velka eli pääoma maksetuksi eikä luoda toimintaympäristöä ansiottomalle ansaintamekanismille, johon esimerkiksi alkuperäiseen velkaan nähden täysin ulkopuolisen tahon eli perintätoimistojen bisnes ja ansaintalogiikka perustuvat.

Velan perinnän tarkoitus ei ole nykyaikana rangaista velallista, joka syystä tai toisesta on joutunut maksukyvyttömyyteen – se on vuoden 1734 vuoden aikaista ajattelua.

Hallituksen esityksen johdanto-osan laskelman mukaan muutos pääoman maksamisen ensisijaisuudesta pienentäisi velkojan saamaa summaa sekä hieman vähentäisi valtion maksutuloja mutta maksut kohdistuisivat oikeaan kohteeseen eli itse päävelan maksuun. Tärkein tavoite olisi saavutettu: velkoja saa omansa, velallinen vapautuu velkakierteestä, palautuu yhteiskunnan toimivaksi jäseneksi eikä mikään taho pääsisi ansiottomasti hyötymään velallisen ahdingosta. Jos velallinen pystyy maksamaan, ehdottamamme lakimuutoksen jälkeen velkoja saa takaisin kaiken pääoman ja sille korot, aiheuttamatta velalliselle kohtuuttomia ylimääräisiä kuluja. Mikäli velallisen talous on auttamattomasti negatiivinen, velkoja voi saada suorituksia mahdollisen velkajärjestelyn avulla.

Näin ollen väitteet maksumoraalin rapautumisesta ovat katteetonta mutu-tietoa ja vetoaminen kauppakaareen, velkalakeihin ym eivät sovellu asiansa hoitamaan pyrkivien velallisten tapauksiin.

Vertaus velkajärjestelyyn

Toinen tapa järjestää velat on hakeutuminen velkajärjestelyyn.

Velkajärjestely kuormittaa oikeuslaitosta ja aiheuttaa kustannuksia. Kohdennusjärjestystä muuttava lakimuutos toisi automaattisen avun ja olisi ilmainen keino poistaa pitkiä velkakierteitä.

Maksusuoritusten kohdentaminen ensin pääomalle on yksi velkajärjestelyn keinoista. Velkajärjestelylain 25 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan tuomioistuin voi määrätä, että velallisen maksusuoritukset on luettava ensin velan pääoman ja vasta sen jälkeen koron suoritukseksi. Vähäisellä lakimuutoksella tämä keino voitaisiin helposti ja kevyemmällä koneistolla kohdentaa koskemaan myös kaikkia ulosottovelkojen suorituksia.

On lisäksi huomattava, että myös velkojalla on vastuu tilanteen syntymisestä, joten koko taakkaa ei voi sysätä velallisen harteille. Velkojan liiketoiminnan kannattavuus ei voi perustua edellä kuvatun laiseen, määrättömän pitkään korkojen ja koron korkojen kartuttamiseen.

Ulosoton kuluista

Hallituksen esityksen tausta-aineistossa on tehty myös laskelmia valtion ulosoton kautta veloittamien tilitys- ym kertymistä. Määräaikaisen suojaosuuden korottaminen vähentäisi jonkin verran myös näitä tuloja.

Erinäisten ammattimaisten perintäorganisaatioiden lisäksi valtion hyötyminen yksityishenkilöiden velkaloukusta ja valtion tarjoama jotakuinkin ilmainen lakisääteinen perintäpalvelu velkojille on moraalisesti sekä kansantaloudellisesti kestämätön menettelytapa.

Esimerkiksi perintälain 9 § säätää, että julkiset maksut ovat suoraan ulosottokelpoisia, mutta sitä velallinen ei aina tiedä kuten ei sitäkään, että julkisista maksuista voi tarpeen vaatiessa hakemuksesta saada huojennusta. Kuitenkin ulosotto rutiininomaisesti, mitään kyseenalaistamatta perii julkisiakin maksuja jatkuvasti perintätoimistojen lähettäminä, ylimääräisine perintämaksuineen, korkoineen ja kuluineen.

Perintälain 10 § määrittelee, että perintäpalveluita ei voi ilmaiseksi antaa, vaan ”Velallisen on korvattava perinnästä velkojalle aiheutuvat kohtuulliset kulut”. Nämä perinnästä aiheutuvat kulut sisältyvät aina jo velkojan haasteella hakemiin oikeuden tuomioihin ja muihin maksuvaatimuksiin, jotka päätyvät ulosottoon. Yleisimpiä ulosottoperusteita ovat tuomioistuinten antamat tuomiot riita- ja rikosasioissa. Ulosoton hakija maksaa pienen, muodollisen summan valtiolle siitä, että valtio hoitaa raskaan perinnän sen puolesta lähes ilmaiseksi sekä laskuttaa velalliselta kaikki taulukko-, toimenpide- ym maksut täysmääräisesti, taustatietojen mukaan 5,6% perittävästä summasta. Moninkertaisten perintäkulujen ja korkojen päällekkäisestä perimisestä johtuen alkuperäinen velkasumma kasvaa sellaisiin lukemiin, ettei siitä ole mitään mahdollisuutta selvitä.

Palkkatulojen ulosmittauksesta kertyi vuonna 2021 valtiolle taulukkomaksuina 26,5 miljoonaa euroa ja vähennyksen vuodelle 2023 arvellaan olevan 3,6 miljoonaa euroa.

Ulosotto perii siis velalliselta 5,3-5,6% ulosotettujen maksujen (palkat, pankkitilit) määrästä.

Velkojilta peritään tilitysmaksuina samasta rahasummasta 0,7%.

Suomen velalliset ry pitää kohtuuttomana tätä vääristynyttä ulosottolaitoksen toiminnan rahoitusjärjestelmää, joka tarjoaa velkojalle mittavan, lähes ilmaisen perintäorganisaation velallisten kustannuksella – ottaen huomioon, että ulosottoon päätyneissä velkomuksissa on jo sisällä kaikki velkojan perintäkulut, korot, oikeudenkäyntimaksut jne. Mitään tasapainoa ei siis vallitse velkojien edun ja velallisen suojan välillä.

Korkojen jäädyttäminen

Suomen velalliset ry on esittänyt lausunnossaan korko- ja toimeenpanokulujen jäädyttämistä tämän käsiteltävänä olevan väliaikaisen suojaosuusmuutoksen yhteydessä.

Korkolaki mahdollistaa koron kohtuullistamisen tuomioistuimessa. Tämä on kuitenkin velalliselle raskas ja epävarma reitti, ja kuormittaa myös oikeuslaitosta. Siksi yhdistys on

myös ehdottanut pääoman ja koron kohdentamisjärjestyksen muuttamista sekä perustellut kantansa yllä.

Kohdentamisjärjestys pääoman ja koron välillä on tullut lakiin vasta vuonna 2007 (voimaan 1.1.2008). Mitään luonnonlakien kaltaista pakottavuutta koron maksamisen ensisijaisuudesta ei ole, vaan kyseessä on poliittinen valinta. Asiasta ei ole myöskään EU-direktiiviä.

Viivästyskorkoa on myös mahdollista sovitella korkolain 20.8.1982/633 11§:n perusteella, jopa siltä osin kuin se on vahvistettu lainvoimaisella tuomiolla. Sovittelu on mm mahdollista silloin, kun siihen on painavat perusteet ottaen huomioon viivästyskoron määrä suhteessa velallisen taloudelliseen asemaan eikä maksun viivästyminen johdu velallisen ilmeisen kevytmielisestä suhtautumisesta velkaantumiseen tai velkojen maksuun. Koron määräytyminen ei siis ole jumalan sanaa, mutta näistä velallisen asemaa merkittävästi huojentavista korkolain säädöksistä ei velalliselle useinkaan kerrota.

Ulosoton pitäisi aktiivisemmin tiedottamis- ja neuvontavelvollisuutensa perusteella kertoa asiakkaalle ulosottokaaren 4 luvun 60 §:n mahdollisuudesta velkojan ja velallisen väliseen maksusopimukseen, jolla kohtuuttomia korkoja ja kuluja voisi karsia. Neuvontavelvollisuuden pitäisi olla korostetua ottaen huomioon, että ulosottokaari on yksi Suomen laajimmista ja tulkinnanvaraisimmista laeista.

Lopuksi

Suomen velalliset ry:n käsityksen mukaan suojaosuuden korottamista koskeva ehdotus ei kajoa velkojan perustuslain 15 §:n mukaiseen omaisuudensuojaan eikä oikeusturvaan. Tuollainen väite olisi liioiteltu. Edellä on esitetty, että velkojan suoja lain edessä on historialliseen ylivoimaan perustuen ylitoitettu ja nykyiset velka-, korko-, pankki-, ulosotto-, luotto- ym ym lait korostetusti ajavat velkojan etua heikompaan velalliseen nähden. Velkojan ”omaisuus” on alkuperäinen pääoma ja sen maksamista takaisin ei velallinen vastusta, mikäli se on syntynyt laillisessa järjestyksessä. Velallinen vastustaa tämän pääoman ympärille kehitettyä kohtuutonta ja kunnianvastaista riisto-, perintä- ja rahastusjärjestelmää, jota myös valtio osaltaan tukee.

Täytäntöönpanosääntely kajoaa väistämättä tavalla tai toisella velkojan asemaan velkasuhteesta johtuvien varallisuusoikeudellisten oikeuksien haltijana, mutta sitä on arvioitava sen oikeasuhtaisuuden lisäksi myös perusoikeuksien muiden yleisten rajoitusedellytysten kannalta – myös velallista kohtaan on laki ankara.

Velallisten selviytymismahdollisuuksien edistäminen samoin kuin pyrkimys turvata ihmisarvoisen elämän edellytyksiä ylivelkaantuneille ja heidän perheenjäsenilleen ovat perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä perusteita puuttua velkojan varallisuusarvoisiin oikeuksiin – eritoten, kun velkojan suhteen negatiiviset vaikutukset ovat mitättömiä verrattuina velallisen tässä lakimuutostapauksessa saamaan pieneen, väliaikaiseen hyötyyn.

Yhdistyksen haastattelemien jäsenien kertoman mukaan koronaepidemian aikana ulosottomiesten lainsäädäntöön perustuva oikeus myöntää ulosottomenettelyssä joustoja ei juurikaan toteutunut eikä harkintavaltaa käytetty siinä määrin kuin olisi ollut mahdollista. Jäsenet eivät myöskään kokeneet, että heidän asemansa ja oikeusturvansa olisi otettu

tasapainoisesti ja oikeasuhtaisesti huomioon ulosottomenettelyssä edellisenä poikkeusaikana. Sitä todistaa myös perimistuloksen kasvu korona-aikana.

Suomen velalliset ry:n ehdottama muutos ulosottomaksun kohdistamisesta ensin pääomaan vaikuttaisi ensi sijassa tämän väliaikaisen suojaosuuden kohottamisen kohdevelallisten maksukertymiin, mutta pitkällä tähtäimellä kaikkien ulosottovelallisten pitkäaikaisen velkakierteen katkaisemiseen sekä myös merkittävästi vireillä olevaan lakiin vapaakuukausiuudistuksesta. Ulosotettujen maksujen kohdentaminen ensin pääomaan johtaisi ulosottovelkojen maksuaikojen lyhenemiseen, korkokustannusten vähenemiseen, maksuhäiriömerkintöjen vähentymiseen ja näiden seikkojen vaikutuksesta ylivelkaantumisen lieventymiseen.

Siksi on tärkeää kirjata lakiin pienituloisten velallisten suojaosuuden korotus ja liittää siihen myös kohdistamisjärjestyksen muutos.

- - -

Pyydettynä yhdistys lausuu seuraavaa lakialoitteista:

LA 38/2022 vp Lakialoite laiksi ulosottokaaren 4 luvun 48 §:n muuttamisesta

Lakialoite ei tuo mitään uutta hallituksen esitykseen, joten sitä ei kannateta.

LA 88/2020 vp LA 88/2020 vp Lakialoite laiksi ulosottokaaren 4 luvun 48 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys on velallisen kannalta suotuisampi, joten tätä lakialoitetta ei kannateta.

Vantaalla, lokakuun 24. päivänä 2022

Suomen velalliset ry

Jari Kaikkonen	Mirja Wasenius
puheenjohtaja	sihteeri